Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 147 (10.530). Львів, неділя 5. липня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає від 1—2 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл.
ЗА ГРАНИЦЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунії 150 леї, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 сот.

Громадянство і вчительство.

(З нагоди зїзду українського вчительства.)

В перших днях липня відбуваються аж два зїзди українського учительства. На ділі це не зїзди, а загальні збори станових організацій. Одні такі збори, що рівнозначні зі зїздом (бож до станового товариства належать усі учителі в краю) вже відбулися. Були це збори учительства середніх і вищих українських шкіл.

На 6. липня заповіджений зїзд нашого народнього учительства чи краще загальні збори Т-ва „Взаїмна Поміч учителів“. Оба ці зїзди випали в час, коли перед цілою західньою віткою українського народу поставлено важку проблему паралізування безпардонного польського походу на все українське.

Відомі постанови секції для справ національних меншостей при політичному комітеті Ради Міністрів про утраквізацію наших народніх та середніх шкіл мають подвійні завдання:

Очевидно, що одна і друга справа є загально громадською, бо удар вимірений в цілий народ. Але одна і друга справа є ще більше становою справою учительства як такого, бо і недостача своєї школи і безпардонне видалювання наших учителів із посад ставить цілий учительський стан у вимкове положення, у скомбіновані трудноці безвиглядности свого завтра, безвиглядности якоїнебудь явної праці для народу, для його молоді.

Сучасний історичний мент нашого положення це мент великої проби, мент внутрішньо-психічного перелому і для нашого вчительства. І тут в обличчю сильного зорганізованого наступу на весь народ, в обличчю наступу, що йде через школу та учительство, необхідне глибоке почуття великої внутрішньо-станової сили, необхідні більші, міцніші ніж дотепер та нерозривні звязки з цілим громадянством, з цілим народом. Якщо учительство створить сильну в самій собі станову одиницю, якщо ця сила буде не пустим згуком, але фактом, тоді спершися на ціле громадянство — те учительство зможе гідно та витревало захищати свої станові інтереси, а тим самим інтереси нашої школи чи краще може навіть не школи, а виховання нашої молоді. Без цього учительство не тільки не оборонить себе як стану, як кляси, але що гірше, нічим не причиниться до оборони, до збереження власної ініціятиви, а то й участи у вихованні нашої молоді. Через те було би дуже побажане, щоби всі наші учителі як середніх і вищих так і народніх шкіл створили одну спільну установу, яка таким чином збогатилась би і внутрішнім змістом та силою і зовнішньою одностайною поставою. В нинішних часах вимкової напружености відносин це не тільки потрібне, але й неминуче.

Ясно, що учительство, яко таке, мусить подбати про те, щоби ні один український учитель не був поза межами своєї організації, щоби ні один не занедбував своїх обовязків супроти товариства, стану і цілого громадянства. В нинішних часах це такий з національного становища внутрішний категоричний імператив, як неминуча потреба воздуха чи світла з індивідуального становища людини.

Українській учительській депутації, що їздила до варшавського уряду в справі всіх надужить, що тягнуться вже більше пяти літ, заявив авторитетний представник міністерства освіти Жлобіцкі, що Українці мають гіперпродукцію учительства. Очевидно п. Жлобіцкі підходить до справи з чисто шовіністичного польського становища. І він називає тому гіперпродукцією те, що в нас рівнозначне з недостачею.

Якщо всі учительські посади у Східній Галичині та на Волині роздається Полякам навіть некваліфікованим, то ясно, що скількість українського учительства уявляється йому в виді гіперпродукції. Ставши раз на тому становищі, він видержує на ньому до кінця. Не маючи змоги дістати посади на рідній землі, українські учителі масово подаються на посади в корінну Польщу. Нині кілька сот наших учительських сил працює по найдальших закутинах Поморя, Королівства, Шлеську, позбавлені якогонебудь контакту з краєм зі своїми рідними, словом відірвані від свого рідного середовища

Це для пана Жлобіцкого теж аргумент на гіперпродукцію українського учительства. Мабуть з гіперпродукції випливає теж безпардонне примінювання львівською кураторією до українського учительства славного 9 § службової прагматики, де старих поважних педагогів з кільканайцятилітньою службою перекидається без ніякого слідства на підрядні посади далекó поза межі львівської округи на те, щоби їх місце заступити Поляками і до того молодими, новоупеченими, без ніякої педагогічної практики, а часто то й без відповідних кваліфікацій. Все те робиться під напором найвищої в Польщі інстанції, під напором народових організацій. Так виглядає на практиці гіперпродукція.

На ділі то в нас не тільки не має ніякої гіперпродукції, але навпаки, є навіть недостача учительських сил. Для наших учителів вистарчать уповні всі ті школи, які є на території українських земель. Що більше, тих учительських сил не вистарчить і їх треба було би доповняти або некваліфікованими силами, або чужонаціональними, але не ворожими нам елементами. Та є ще одна ява, яка пече до живих печінок українське учительство, яка його кривдить та обурює. Є це справа т. зв. зльокавтованих учителів. Між ними є вже і такі, що піддалися вимогам регабілітації, що ту регабілітацію здобули, а місця все одно дістати не можуть, хоч місця дуже багато. Нам відомі такі випадки, що вільні учительські посади вакують цілими літами, але вони не обсаджені, бо Поляки їх не хочуть брати, а Українцям їх не хочуть дати. Ясно, що така шкільна політика мусить її авторам насунути в оправдання теорію про гіперпродукцію нашого учительства.

Все повище змальовує яскраво те важке положення, в якому опинився весь народ, а з окрема учительство. Витаючи оба ці зїзди, ми маємо до всього нашого учительства лільки одно побажання, а то: Все українське учительство мусить стати в сучасний мент на висоті свого завдання та закріпити і сплести нерозривні звязки з цілим українським громадянством. Без опори і піддержки всього народу не можуть українському учительству усміхатися ніякі успіхи.

В. М.

Памятаймо: Рідна Школа — це народня фортеця, це певний захист у добі лихоліття!

Архиерейський глум.

Ще один причинок до „такту“ еп. Хомишина.

Станиславівський епископ знов промовив. І як кожний його дотеперішній виступ, так і найновійший, носить на собі усі питомі прикмети свого автора.

Перед кількома днями видав еп. Хомишин до питомців духовної семинарії такий указ:

„Усі богослови II. і III. року мають на днях відбути пятидневні реколекції, після котрих богослови II. року дістануть свячення в піддіякони, а богослови III. року свячення в діякони. Всі іспити відложені на час після ферій“...

Значить, уже на другім році богословя лишається питомцеві або рішитися на целібат, або покинути семинарські мури. Иншого виходу нема.

І як супроти цього може еп. Х. заявляти в своїм останнім, обговоренім уже в „Ділі“ посланню, що він до целібату нікого не приневолює? Чи епископ глузує з цілого світа, чи може не вважає своєї поведінки брутальною та насильною? Імовірність цієї другої можливости кидала би на нього ще поганійше світло.

На жаль, Рим і дальше мовчить. Хоч уже минуло півтретя місяця від часу вислання меморіялу, то й досі ватиканські кермуючі кола не зволили взяти на увагу похання української суспільности

Одна для нас користь із такої поведінки Риму. Наша суспільність переконується наглядно, що навіть у Римі нема для неї правди й справедливости, що голова католицької церкви не є однаковим батьком для всіх католиків, що й на римськім престолі сидять часом люде, з котрими годі договоритися. І нехтай не подивується, коли наша суспільність у слушний час зробить із того свого переконання відповідні висновки.

Red. czas. „Dilo“ Pr. 485/25. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny jako Trybunał prasowy we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że treść czasopisma „Dilo“ Nr. 140 (10.523) z dnia 30. czerwca 1925 r. w artykułach pod tytułem: 1) „Bahato hałasu“ w ustępach od słów: a) zemelnoi problemy... do słów: A wsez, b) od słów: jaki je pokiykani... do końca artykułu, 2) w artykule p. t. „Spowidnei duszi“ w ustępach między słowami: 1) stratyły toho... a: My tobyły, b) My rozyły to... a: wsuperecz, c) kinczył „Nowyj Czas“ — a: uczewydno, d) torbowi sztuczky... a: Jedynyj, 3) w artykule p. t. „Na czornu dosku“ w ustępach między słowami: a) dobrzi słowy... a: Ta ce w majbutniomu, b) i caryzm... a: Ta i cioho mało zawiera znamiona ad 1) a) zbrodni z § 65 a), ad 1) b) zbrodni z § 76 u. k. i występku z § 305 u. k., ad 2) a) i b) występku z § 302 u. k., ad 1) c) i d) występku z § 24 ust. z 17.XII. 1862 Dzpp. Nr. 6, ad 3) a) i b) zbrodni z § 65 a) i występku z § 302 ustawy karnej uznał dokonaną w dniu 30. czerwca 1925 roku konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 18. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. p. Lwów, dnia 1. lipca 1925 r.

Hawel.

Red. czas. „Dilo“ we Lwowie. Pr. 487/25. W Imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny, jako Trybunał prasowy we Lwowie orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że treść czasopisma „Dilo“ Nr. 143 (10.476) z dnia 1. lipca 1925 r. pod tytułem: 1) „Polityczni krakowiaky“ w ustępach między słowami: a) stanowyszcze Polszczi... a: na dejakych członiw, b) niczoho realnoho... a: Kolyb iji prynisty, c) dla żydiwśkoho luda... a: Z pytomoju, d) ne zakryjete... a: Bajuczy, 2) w rubryce „Nowyny“ z notatki p. t. „Konfiskata“ w ustępie od słów: ukrainśkych gazet... do końca notatki — zawiera znamiona ad 1) a) b) c) d) zbrodni z § 65 a) uk., ad 2) występku z § 300 ustawy karnej uznał daną 30. czerwca 1925 r. konfiskatę za usprawiedliwioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493. p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21. ust. druk. z 17 grudnia 1862 Dz. p. p. Nr. 6. ex 1863. t. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 Zł. P. Lwów, dnia 1. lipca 1925.

Hawel.

ОСТАННІ ВІСТИ.

Комунікат соймового українського клюбу.

Соймовий український клюб видав комунікат в справі жид.-пол. порозуміння. В нім закидається жид. колу, що воно вийшло поза рами оборони нац. інтересів жидівської людности і заняло в стосунку до української нації, що творить більшість на своїх землях, вороже становище.

Ситуація в Китаї ускладняється.

В Кантоні склався новий уряд для південного Китаю, на чолі якого став Вігумін. Положення в Свантау значно погіршало. Вороже становище до чужоземців не устає.

Англ.-російський конфлікт.

Чічерін гостро запротестував проти промов в англійськім парляменті деяких його членів, що шукають претексту до зірвання дипльоматичних відносин з Росією.

Дописи.

З Гуцульщини. Староста Секірскі, довголітний косівський капит., уступив нарешті зі свого становища. Місце Сікерского заняв радник п. Пайончковскі. Мабуть разом з особою Секірского уступила з Гуцульщини також примара жорстоких каральних експедицій, самоволя наказних війтів і витиск бідного населення різними громадськими писарями. Дня 28. V. ц. р. влаштував Секірскі прощальний банкет, на котрий запросив також кількох представників українських культурних і економічних товариств. Українці самозрозуміло віґнорували той бенкет. Старостинська ґазетка „Głos Pokucia", описуючи цю „торжественну хвилю", висказує своє здивування, що на салі не було представників Українців. Ще на Гуцульщині чути зойк людей катованих карними експедиціями, а Секірскі бажав засісти разом з нами при спільнім столі?!

Невже ж ви п. Секірскі забули, яке було ваше становище в шкільній плебісцитовій акції, які ви інструкції в тій справі давали війтам, який обіжник ви вислали до станиць державної поліції? Чи ви забули, що дня 12. III. ц. р. ви протизаконно закрили уладжені нами кооперативні курси? Чи ви забули, яких це темних людців ви віддержували на становищах наказних війтів? В якім вечемнім тоні ви висилали обіжники до наших священиків, представників нашої церкви? Ми від урядника польської держави домагаємося лиш пристосовування супроти нас існуючих законів. Нічого більше ми не хотіли від вас і нічого більше не будемо жадати від вашого наслідника. — Н. М.

НОВИНКИ.

— **Ucrainica в чужій пресі.** В останніх часах появились у французькій, швайцарській, німецькій і литовській пресі отсі статті проф. д-ра М. Лозинського: в паризькій „Revue Internationale" з 30. квітня: „Справа безпеки й Польща", з 1. червня: „Справа українського університету в Польщі", в „National Zeitung" (Базель) з 25. червня: „До ревізії польських границь", в „Frankfurter Zeitung" з 30. квітня: „Як Польща сповняє свої зобовязання" (про невведення закона про воєвідську самоуправу й український університет), в „Lithauische Rundschau" (Ковно) з 2. квітня: „До питання про ревізію границь Польщі", з 1. мая: „Як Польща додержує своїх зобовязань", з 13. мая: „Польща і східні окраїни. Українська відповідь" (на анкету польських політиків у великоднім „Tygodnik-у Illustrowan-ім), з 21. червня: „Двояка міра Ради Союза Націй" (в відношенню до петиций Українців у Польщі і Поляків у Литві), з 24. червня: „Політики Польщі щодо народностей", „До уступлення Тугута".

— **Дебют М. Голинського.** Рецензент „Слова Польского" п. В. Фрідман в числі з 4. липня так висловлюється про виступ п. М. Голинського в „Паяцах": „Гарний теноровий голос є рідкістю, а треба признати, що п. Г. має дуже гарний матеріял: і широку скалю і „timbre" голосу звучний та металевий, головно у високих тонах, які співак бере рішуче та легко; за те низи та середина мають трохи притьмарений колір. Чиста інтонація та виразна дикція доповнюють корисне враження. Маючи такі вокальні прикмети і дуже добрі сценічні дані, повинен п. Г. звернути головну вагу на поглиблення та витіження кожної фрази під оглядом музичним, завдяки чому кожний мельодійний період набирає більшої сили у вислові та пластики. З акторського погляду не можемо ставити до дебютанта надто високих домагань, з огляду на незнайомість сцени та повну недостачу рутини. Тому жде тут п. Г. поважна та томляча праця, щоби загально згармонізувати свої відтворчі засоби, себто передати назовні кожне переживання при помочі доступного йому жесту та мімічного вислову. П. Г. переносить тепер усю вагу на вокальний бік свого завдання, а це захоплює його енергію настільки, що не в силі паралельно користати з инших засобів експресії. Та це вповні зрозуміле у початкуючого співака. Загально треба вважати дебют п. Г. вдатним, а ці замітки, списані з почуттям безсторонньої прихильности, нехай стануть для молодого артиста підразком для дальшої артистичної праці, тому, що до мети можна дійти самокритицизмом та витревалістю".

— **Олександер Загаров,** загально улюблений українським громадянством артист і режісер погодився принціпово на запрошення кооперативи „Український театр" у Львові обняти артистичний провід театру кооперативи від осени ц. р. і тепер йдуть тільки переговори над сфіналізуванням умови. Українське громадянство повитає цю звістку напевно радісно, бо вона дає широкі можливости артистичного розвитку українського театру. Але для зреалізування наложеного на управу кооперативи обовязку від осени ц. р. провадити власний театр потрібні є гроші. Тимчасом на фонд ведення театру вплинуло дотепер до каси кооперативи тільки двіста (200) долярів. 2200 членів кооперативи, не зважаючи на належите їх безпосереднє повідомлення про ухвалу Загальних зборів — не виконали тої ухвали і не вплатили дотепер бодай по одному амер. долярові від особи. Управа кооперативи „Український театр" звертається отсим до усіх членів з ввічливою пригадкою, виконати свій обовязок і пересланим їм чеком ПКО. або почтовим переказом надіслати до кооперативи (Руська 18. I.) негайно гроші на цей фонд. На український театр у Львові не дасть грошей ні міська рада у Львові з влачених нами податків, ані инші організації, а ці гроші мусять дати передовсім члени кооперативи а також ціле громадянство.

— **Німець про Шевченка.** У віденськім „Neues Wiener Journal" з дня 30-го м. м. (ч. 11.352) у великім фейлетоні поміщена гарна інформаційна стаття Люціяна Франка Ербтрехта про Шевченка п. з. „Der Dichter eines unbekannten Volkes", з якої варто навести ці вступні рядки: „Не український нарід є незнаним, той нарід, що напротязі віків, на широких степах південної Росії, на низинах Дніпра та Дністра бореться за право свого самовизначення, не той нарід є незнаним, що має 20 мілійонів душ, творить своєрідну расу, має власну мову, колись створив власну могутню державу, має за собою повну слави, романтичну історію, великих полководців, визначних політиків, мав хоробре військо, за якого ласку заходились колись найбільші потентати Росії, на чолі якого ставали шведські королі, коли вели свої походи проти Росії та Польщі. Не той український нарід є незнаним, якого молодь підчас війни заповнювали ряди всіх армій, щоби здобути собі втрачену волю, не сини цього народу є незнаними, що були підданими австро-угорської монархії, живучи надією на національну свободу в її межах. Але на Заході незнаною є культура цього народу, його література, його народні пісні, які є найкращі з усіх славянських народів".

— **Особисті вісти.** П. Василь Дувало, родом з Жулина (стрийськ. повіту), одержав на рільничім відділі німецької Високої Політехнічної Школи у Празі дня 30. червня диплом інженіра.

— **Права мови і закони.** Перед нами повідомлення повітового суду в Подбужі з дн. 23. м. м. звернене на адресу парох. уряду в Опаці такого змісту: „Tamtej. Urząd paraf. posyła wyciągi metrykalne w języku łacińskim, mimo, że językiem urzędowym władz i urzędów, a także i Urzęd. paraf. jest język polski. Wzywa się zatem Urząd do zachowania przepisów ustawowych, gdyż w przeciwnym razie Sąd tut. zmuszony będzie odnieść się do właściwej władzy naczelnej administracyjnej o pouczenie i zmuszenie do zachowania przepisów".

— **Матура в тернопільській гімназії.** Іспит зрілости в державній гімназії з укр. викл. мовою в Тернополі в літнім речинці шк. р. 1924|25 відбувся під проводом Д-ра Ів. Копача в днях 18—22 V. Свідоцтво зрілости одержало 34 абітурієнтів (-ок): Боднар Марія, Чемеринська Анна, Дражньовський Омелян, Дигдалевич Лев, Гнїчинська Стефанія, Гайдукевич Олександер (відзн.), Ганкевич Олекса, Городиський Ярослав, Грабовенський Иосиф, Гриньевич Володимир, Іванчук Ярослав (відзн.), Янкевич Иосиф, Яківський Юліян, Юрчинський Софрон, Кочій Лев, Кравченюк Петро, Литвин Володимир, Моцц Анна, Мурій Богдан, Мишко Роман, Мишко Володимир, Осеціський Омелян (відзн.), Онуферко Богдан, Ромілович Арсеній, Слободян Нестор, Сокольский Иона, Стешин Стефан (відзн.), Струминський Маркіян, Шуган Стефан, Вацик Мирон, Волошин Микола, Загоранський Василь, Завчиківський Володимир, Збир Лев (відзн.). Сімох учеників до іспиту не допущено, а одного репробовано на пів року.

— **Наші полонені у Сибірі.** У східному Сибірі залишилось до сьогоднішнього дня чимало галицьких Українців, бувших австрійських полонених. Довідуємось, що у Хабаровську живуть В. Кибович і Рудницький Яків (б. УСС), — оба працюють у кооперації, — у Читі: Гапзман Іван і Тимчишак Василь (з Калуша), — перший працює в кооперації, другий в комунальному відділі, — у Верхнєудинську вчителює Федь Козак (з Гусакова).

‡ Посмертні згадки.

Гинилевич Іван, поручник УГА, помер у львівському шпиталі 29. червня ц. р. Покійний ур. 1889 р. у Шумлі пов. Турка, син о. Володимира Гинилевича, польового духовника українського війська, якого скосила страшна пошесть тифу на Великій Україні. Зразковий духовник і великий громадянин бл. п. о. Володимир, вивів зі собою на поле борні чотирох своїх синів, що всі були зразковими жовнірами і добрими старшинами. Орел і четверо орленят! Орла не стало ще там на широких степах. Переємник і спадкоємець батьківських орлиних мрій найстарший син Іван теж пішов слідами батька, втративши у нерівній боротьбі здоровля та надірвавши крила. Покійний Іван кінчив українську гімназію у Львові та Перемишлі, потім студіював право на львівському університеті. В 1910 р. був одним з тих, що засідали на лаві обвинувачених в процесі 101. Велика війна застала його на становищі офіцера фортечної артилерії у Перемишлі. Звідти попав він в полон разом з цілою залогою. Покійному довелося проживати в Саратові. Коли вибухла велика революція, то українська влада Центральної Ради покликала його на становище свого уповноваженого представника в Царицині. На цьому становищі перебув він чотири місяці. Потім вернув на Україну, а з хвилиною розпаду Австрії негайно вернув до Галичини, де взяв активну та визначну участь в організації галицької армії. З нею переходив він уже всі етапи слави і мартирольогії тої армії та цілого галицького народу.

В 1919—20 р. дістав був доручення перейти на зади большевиків та організувати повстання. Большевики його арештували, судили і засудили на смерть, від якої спасся чудом у часі наступу українсько-польської армії на Київ у 1920 р. Короткий час повнив перед тим функції референта артилерії при начальній команді УГА. Накінець попав у польський полон наперед до Рівного, потім на Ялівець. Минулого 1924 р. сидів у Перемишлі цілих три місяці у слідчій тюрмі, підозрілий в приналежности до української таємної боєвої організації. Недостача доказів заставила владу випустити його на волю.

Ще в часі великої війни, а потім в часі величезних тарапат на Великій Україні занедужав на печінку (камінна). Та недуга поволі його нищила та зїдала організм, доки не завела його в могилу. В його особі знов відійшов від нас тисячний з черги орел, що ніс високо національний прапор, що керманив свої крила в його обороні, що боркався з усіми ворогами, доки обезсилений та вичерпаний непосильною боротьбою не спочив на віки. В: И. П.!

Евген Якубович фінансовий секретар товариства „Провидіннє" в Філядельфії (Америка) помер 27. мая 1925 в 60-тім році життя. Похорон відбувся 29. мая 1925 з тамошнього церковного собору на цвинтар Фокс Чейз. Покійний був активним громадянином через ціле своє життя, без розголосу сповняв чорну роботу в українських установах. Походив з Буковини, учителював спершу в Чернівцях, де брав живу участь у відродженню буковинської України. Згодом перейшов до Станиславова на посаду учителя в карнім заведенні. Тут віддав найкращі роки свого життя громадянській праці. Передовсім двиґнув „Станиславівський Боян", зорганізував спільно з бл. п. Денисом Січинським першу українську музичну школу і зразкове видавництво музичної бібліотеки. Був членом-основателем і довголітним директором „Української міщанської Каси", довший час провадив крамницю „Церковної штуки". Покійний у наслідок своєї щирої та безкористної вдачі, яка йому серед станиславівської громади зєднала почесне прізвище „вуйка", був вічним безсеребреником. Фінансові клопоти спричинили його виїзд до Америки в літі 1913 р., де лишився до смерти. У біжучім році мав вернутись до краю, придбавши американське горожанство і потрібні документи. Працював серед Українців у Ню-Йорку, в Тейльор, в Скрентоні, а від р. 1917 на відповідальнім становищі при фінансово сильній інституції „Провидіннє" в Філядельфії. Тамошний дневник „Америка" присвятив покійникови передовицю в числі з 28. мая і помістив його портрет, а в слідуючім числі подав обширний опис величавого похорону.

На його домовині зложено багато вінків від українських організацій і від громадян, наспіли численні телеграми співчуття і посипалися датки на фонд „Рідному Селу". Промовляли перед виносом тіла Теодор Грабей, в церкві о. С. Мацюрак, над гробом о. Ів. Ортинський, Роман Слободян і д-р Семен Демидчук.

Покійний Евген Якубович осиротив рідню, замешкалу в Станиславові.

Імя покійного задовють у памяти і пошані усі, які його знали і серед яких він працював. Нехай легкою буде йому вільна американська земля. В. И. П.

О. Нестор Дмитрів, гр.-кат. парох у Рейні Па (Америка) помер 27. мая 1925 в наслідок хороби рака на 62 році життя. Уроджений в Утішкові коло Золочева в р. 1863 скінчив українську гімназію і теольоґічний виділ у Львові, висвятився безженним і небавом у році 1895 вислав його кардинал Сембратович до Америки. Вже в р. 1896 розпочав як перший редактор видавництво часопису „Свобода" в МТ. Кармель. В рік пізніше виїхав до Канади, але швидко повернув звідти і став секретарем „Церковної Ради" в Шамокін. Оголосив друком цілий ряд статтей під заголовком „Літопись американської України", працював над історією українсько-католицької церкви в Америці і цю працю перервала невблагана смерть. В. И. П.

Варвара Лехова, розносила українських часописів, померла вчора наглою смертю. Стара, бідна жінка, без рідні, без більших та дальших свояків, боролась на великоміській вулиці тяжко за хліб насущний, була цікавою постаттю своєрідного характеру, повного патріотичного завзяття. Появилась на львівській вулиці в 1918 р., разом з її революційним оживленням, і запримітивши від першої хвилини з телеграфним листком часопису, так і залишилась на цій вулиці з газетою, до самої смерти. Усім відомо не мала ні одної людини, яка знала що-небудь близшого про її приватне життя, походження, а навіть вік. В. І. П.!

ОПОВІСТКИ.

Український хор Д. Котка: 2150 1—4
у неділю 5.VII. м. Лежайськ.
у понеділок 6.VII. м. Лежайськ.
у вівторок 7.VII. м. Любачів.
у середу 8.VII. м. Любачів.
у четвер 9.VII. м. Чесанів.
у пятницю 10.VII. м. Рава руська.

дали її. Инші дістали землю від королів як напр. Замойські від Баторого, а ще инші дістали землю за зраду Польщі і за те, що клалися московському насильникові Репніновї. І ви смієте боронити такої великої власности? Землю треба зараз роздати народові. (Оплески та крики: Правда!). Панове з правиці казали, що королі роздавали слушно землю панам, бо давали їм її за лицарські вчинки. А чи панове не знаєте про Вельоха або Міхалка з Рудника та инших хоробрих, чому ж вони не діставали від королів землі. Те, чого домагаємося ми, не є ніяким вивласненням, але направою кривд і нагородою за 800 літ праці в поті чола і боротьби за ту землю. Тому думав я, що як настане польський гріш, то на ньому буде образець польського хлопа, а тимчасом був він тільки на 5-ти марківці. (Сміх!)

Цей закон є для партій виборчим карузелем. Кожна сідає на свого коника, на якому хоче доїхати до мандатів. Не можуть вони йти на село з пустими руками, хочуть отже обманювати бодай обітницями. Думаєте, що потім перейдете над рільною реформою до порядку дневного, а тимчасом станеться навпаки: вона перейде до порядку дневного над вами. Впровадимо до сойму людей, які цілою душею будуть ратувати бідний нарід, що їсть тепер траву. Про те ви напевно не говорили на вашому рільничому конгресі. Отже, кохані брати (сміх), домагаємося нового сойму, який реформу залагодить скоро, бо проєкт реформи є карикатурою, посміховищем, якого ми не можемо відтримувати.

(Продовження буде.)

З нових подій та ідей.

Каміль Флямморіон.

Смерть великого французького астронома Флямморіона заслуговує на окрему, хоча би наскрізь реферативну згадку і хоча би не знати яку спішну. Астрономія належить до тих ділянок знаття, які доведеться в нас щойно відкривати, так само як планети. Як далеко ще від звичайної щоденної думки про можливість істнування инших світів у зоряних просторах — до цікавости, яка стає предметом студій людини над цими неосяжними світами!

Флямморіон був ідеальним зразком ученого, який умів єднати в собі працю наскрізь науковими методами з хистом популярного, загальнодоступного викладу для лаїків. Паралельно з чисто теоретичними астрономічними студіями, він переховав вислідки своїх здобутків в окремих популярних книжках, статтях та публичних відчитах. Його творчий талант мав усі прикмети жорушкого, всестороннього генія французької раси: в ученім сидів поет, у поеті публіцист, у публіцисті — неоцінений товариський балакун і зачинений між чотирома стінами фанатик самотної праці.

Коли нині маємо перед собою закінчений життєпис цього всестороннього письменника, не важко вже розяснити те, що на протязі його життя бентежило не лише широку публику, але й поважних учених. Флямморіон почав свою славу як астроном, а закінчив як автор „спіритистичних” творів. Чи не слід пригадати, що може не зовсім випадково почав він свої студії у богословській семинарії? Щойно там у своїх роздумуваннях про світ звернув свої очі на те, що приковує людський зір на небі в першій мірі: на небесні тіла. Просто з богословського факультету перейшов молодий Флямморіон до обсерваційної астрономічної вежі в Парижі, студіюючи під проводом Леверіє, відкривника Нептуна, математику та астрофізику. Означуючи вже в молодечих літах дуже влучно шлях комет, виявляє одночасно свій нахил до фільософічних міркувань та поетичних ширянь. Першим твором, що єднав йому европейську славу, був „Плюральність заселених світів”. З инших відомих слід згадати: „Популярну астрономію”, „Історію неба”, „Планета Марс і умовини замешкання на ньому”, „Уявлені світи та дійсні”, „Воздушні мандрівки”, „Невідоме і психічні проблеми”, „Природні невідомі сили”, „Бог у природі”, а в романів у роді Жюль Верна та Уельса „Стелля” та „Уранія”.

Популярність, якою користувався Флямморіон, як редактор „Космосу” та „Століття” і як прелеґент була така велика, що найшовся звеличник його таланту, який жертвував йому свій маєток під Парижем в Іновзі, де Флямморіон, не діждавшись бажаного призначення в паризькій астрономічній обсерваторії, вибудував собі власну вежу, в якої відкрив таку скількість нових зір. Не менше улюбленим і не менше творчим місцем його праці було невеличке мешкання у самім центрі наукового паризького руху на вул. Кассіні, де призбирав таку бібліотеку з усіх царин знання, що сама думка про трудноші її перенесення зміцнювала в ньому віру про необхідність жити там до смерти. Цей учений з уявою, якої міг би йому позавидувати неодин великий поет, поривав не тільки уми, але й серця своїми ідеями та чаром своєї постаті, повної невсипущої енергії, яка зберігала йому живість творчої думки та молодість до 83-го року життя, як у його приятеля, недавно померлого, духово з ним спорідненого Анатоля Франса.

Чи багато є письменників, які мають у своїй бібліотеці два томи своїх творів у палітурках зі шкіри молодих жіночих пліч та погруддя? Яка це тема на роман а цеж правдива історія закоханої у Флямморіоні молодої графині Сент-Анж, безнадійно закоханої та безнадійно недужої на груди, що залишає йому по смерти шкіру зі своїх пліч та погруддя, з домаганням, щоби з неї автор „Стеллі” зробив собі палітурки!

Хто зна, в якій мірі такі пригоди кидають у вражливу, поетичну душу вченого зерно, яке згодом щораз сильнійше розвивається у потребу цікавитись позагробним життям. Флямморіон, так само як відомий письменник Конан Дойль, і славний сучасний англійський фізик Льодж, вірив у життя продовжене по смерти і присвятив цій проблемі в останніх роках свого життя 3-томовий твір, що був результатом його довголітніх дослідів. Віра у невмирущість людської духової істоти була у нього вислідком наскрізь грецького світогляду, повного погоди, ясности та життєвої радости. Його розмови з померлими, про які він оповів у своїх книжках, не притьмарили його гумору і не вплинули на його відношення до живих людей, яких він зустрічав завсіди з такою самою цікавістю та симпатією, як люде зустрічали його твори та його самого.

О. О.

Стихійна катастрофа.

Повінь.

Останні звістки кажуть про загальне обниження рівня води в ріках та на залитих полях. Одначе навіть найблизшої погоди не можна передбачити на 24 годин ранійше. Метереольоґія, химерна царина дослідів — не дає покищо даних, щоби взагалі передбачувати погоду на довше як на добу. Польща має лише одинокий метереольоґічний інститут у Варшаві, який має за завдання щодня розсилати бюлетени прогнози. Остання така прогноза прислана до Львова є ще з 20-го червня. Місцева метереольоґічна стація здана на власні сили може хіба стверджувати те, що вже сталося. Врештою колиб навіть централя знала неохибно на добу ранійше про невідхильну зливу, то це помогло би хіба загроженим людям утекти з хати з парасолею. Виходить, що гіпотези наших метереольоґів не є певнійші, ніж народні пересуди, буцім-то по слотичній днині на св. Медарда йде 40 дощевих днів, або що з кожною зміною місяця приходить зміна погоди.

На разі з проміням сонця приходять, на жаль, дальші звістки про шкоди заподіяні надто щедрою водою.

У Станиславові розлита Бистриця залила нижчу частину міста приблизно з 150 будинків. Була небезпека, що вода може захопити навіть майно з хат. Вода доходить подекуди до 60 цм. У Товмаччині розлита ріка Ворона залила поля у громадах Красилівка, Голосків, Угорника та Отинія. У Роґатинщині три громади: Поплавки, Німшин та Ганівці залиті так, що населення мусіло втікати. Всі поля залиті у громадах: Козари, Тенетники, Мартинів та Денешівці. У Жидачівщині розлитий Дністер та Свіча поробили шкоди у громадах: Розвадівське Усте, Надиятичі, Вовня Коупська, Шулятичі, Бавичі, Ляховичі, Пондиківська Волиця, Іванівці, Мельниця, Вовчків і околиця Жидачева. Міст на Свічі між Міхничем і Журавном підмулений. Під Коломиєю Прут загрожує повінню передмістям. Вода невпинно зростає, поля в околиці залиті. На Чорногорі та Ґорґанах упали сніги, так що настала велика студінь. Худобу та вівці треба було з полонини зігнати в долину. Багато овець поздихало від студіні. У Косівщині Черемош прірвав великі склади будівельного дерева призбирані на березі, а потік Варатин знищив шлях між Косовом і Жабєм. У Бібрці зливи підорвали піскову гору, яка камінням та ріню вкрила сумежні поля грубим шаром. У Перемищині, у 52 громадах вода залила 5.700 гектарів землі. У Сокальщині в наслідок дощів пропадає 70 проц. конюшини та 40 проц. сіна.

На окрему категорію шкід складаються понищені шляхи та мости. Дорога між Львовом і Самбором, під Конюшками, знищена на просторі 7 км. На шляху Самбір-Хирів знищений міст під Стрільбицями, на шляху Самбір-Турка міст під Трешовим; шоса Самбір-Дрогобич на просторі 500 м. зовсім залита Тисьменицею, а також зіпсований шлях під Стриєм. Дарма, що шлях Львів-Стрий, під Миколаєвом, ненарушений, вода залила поля на просторі 5 км. Шлях Стрий-Синевідско перерваний для їзди; на шляху Калуш-Станиславів перервана комунікація під Вістовою; на дорозі Перемишль-Хирів зірвало міст.

Відгуки дня.

Також жертва преси.

Хто з нас не знає пані Лехової?!... Хіба той, що за останніх шість років не був ні разу у Львові, а як був, не заходив на Ринок під книгарню Шевченка.

В погоду і непогоду, в спеку і студінь сиділа під вистaвою книгарні скулена жінка з невідступним песиком на припоні. А коло неї розложені українські часописи, кожна купка притиснена каменем. Її ворогом був не тільки урядовець цензури, але й нечайний вітер з Руської вулиці, що нераз хотів вирвати їй нескофіскoвані примірники.

Шість літ висиділа пані Лехова під книгарнею.

Були часи, коли українська мова ховалася в найглухіші кути, а по вулицях дзвеніли тільки українські кулі. Тоді Лехова сміло викрикувала назву одинокої української газети:

— „Вперед!” Купуйте „Вперед!”

Люде купували „Вперед”, але обставини йшли взад.

Змінилися часи.

Дзенькіт куль замовк на якийсь час, а українська мова почала виходити на світ божий.

Та ніхто не манiфестував так українськости Львова, як оця стара, скулена жінка під книгарнею. Обложена скиртами українських часописів, цілими днями викликувала їх назви і спонукувала навіть Галичан до купівлі друкованого письма.

А скільки прикростей переживала вона кожного дня! Щоденна конфіската української преси, побіч адміністрації, найбільше дотикала її. Продаючи з під поли нескофіскoвані числа, нераз сама була нескофіскoвана і покутувала за свою сміливість. А скільки сутичок, перепалок, а то й завзятих боїв приходилось їй звести з найвищими представниками найвисшої влади.

Слова, які тоді падали з уст схвильованої Лехової не перепустив би найлагіднійший прокуратор, бо розходилося там про відірвання частини від цілости а цього собі ніхто з власть імущих не бажає.

В сутичках з владою пані Лехова переважно була побідженою. Сторожі публичної безпеки, не маючи фактичних даних її вини, відходили з нічим, переслідувані скоролетними словами подратованої жінки.

Та не все так гладко кінчилося...

А останній раз скінчилося таки дуже шерстко.

До Лехової підступив якийсь пан, лагідний і добрий. Виглядав на поряднoго чоловіка. Вклонився чемно і попросив нескофіскoваного числа. Говорив чистою українською мовою і подавав себе за провінціонального патріота. Стара, досвідна жінка взяла його за „нашого” і продала часопис.

А за тиждень дістала завізвання до суду, а в суді дістала шість тижнів арешту.

Правники сказали її, що ніщо інше хоронить від кари, хіба слабість.

Забажала собі пані Лехова слабости так щиро забажала, що справді захоріла.

А старе, зжурене серце, раз вийшовши з рівноваги, чимраз слабше і слабше билося, чимраз частійше зарiгувалось, а затим ціл затихло на віки.

Пані Лехова померла, хоч бажала тільки хоробою прогнати марево тюрми.

Ґалактіон Чіпка.

Біржа.

Львів, 3. липня 1925.

Гроші.

Амер. дол. 5·19 — 5·19½, канад. дол. 5·09 — 5·09½, чеські кор. 0·15⅜ — 0·15⅝, австр. шил. 0·02⅜ — 0·02½, франц. франк 0·25 — 0·25½, швайц. фр. 1·01—1·02, англ. фунт. 25—25·10.

Г. Яремецький.

По широкому світі.

Німецький парлямент прийняв рішення про репресійні засоби супроти Польщі з огляду на заборону ввозу німецького краму.

У Німеччині розбіжність думок між політичними партіями в справі гарантійного пакту доходить до кризи в уряді.

Америка хоче скликати міжнародну конференцію до Вашингтону, присвячену проблемам Далекого Сходу.

У Мароку Абд-ель-Крім приготовляє офензиву проти Французів. Звістка про те, що він зломав ногу, ще непотверджена.

Амундсен вибирається до бігуна на Цепеліні. С. Р. С. Р. має намір причинитись до виаінування цієї подорожі, разом з иншими державами.

У. С. Р. Р.

Національні меншости.

При президії ВУЦВК. існує спеціяльна центральна комісія для національних меншостей. Діяльність її полягає на відокремлюванню національних адміністративно-територіяльних одиниць, опіці над культурним і економічним життям національних меншостей. Зокрема комісія дуже багато робить, щоби притягти Жидів до хліборобства, переселаючи їх з центральних українських губерній на південь України. В херсонській і криворізькій округах виділено спеціяльні земельні участки, куди вже переселено півтори тисячі жидівських родин. Жидівські колонії відокремлено в самостійні сільські ради, з жидівською урядовою мовою. Функціонує вже 3 судових камери з жидівською мовою.

Ще більшу роботу переведено серед Німців. Вже утворено 98 сільських німецьких рад і 5 німецьких районів, а має бути виділено ще 9 німецьких районів. Польських сільських рад виділено досі 15. На Волині мають бути виділені ще 23 ради і утворений польський район та 4 польських судових камери. На Катеринославщині відокремлено два болгарських райони, на Одещині утворено 10 болгарських сільських рад.

Парцеляція й осадництво.

Загальна дебата в соймі над основами тав. земельної реформи.

(Продовження.)

Посол **Плюта** (хлопський союз група Бриля): Вже третій раз приступається до ухвалення закону про земельну реформу і знов чується, що дідичі на неї не згодяться. Деякі газети загрожують, що земельна реформа може спричинити голод. Це вже верхпок демагогії. Говориться, що селянин не вміє господарити. Такого ученого агронома я посадив би на 5-тьох моргах, дав йому жінку та пятеро дітей і цікаво було б, чи він дав би собі раду. Противники реформи покликуються на конституцію. Дідичі хотять згодитися на приватну парцеляцію, бо на ній зробили би великий інтерес. Законопроєкт каже, що набувці одержать кредити в рільнім банку на основах, устійнених міністром земельних реформ. Знаємо ми той кредит і ті основи. Тисячі хлопських селянських прохань лежать неполагодженими, а коли їх полагоджується то тільки в партійнім інтересі. Друга небезпека, це парцеляційні інституції, що займаються звичайною спекуляцією. У Львові повстало аграрно-осадниче товариство, засноване „Пястом". Між иншими одержало воно від графа Якуба Потоцького 18 тисяч моргів до парцеляції по 15 тисяч марок за морг, а брало по 40–50 тисяч. Одержані гроші не давано Потоцькому, а передавано иншим спекуляційним інституціям. Вислід такий, що набувці, які згори заплатили всю ціну, до нинішнього дня не є ще власниками, а коли жадають інтабуляції, то їм кажуть доплачувати по 5 до 6 дол. від морга. В тім товаристві нема милосердія. В ньому є концесіоновані злодії (оплески на лівиці.) Основниками товариства посол Кернік (б. міністер внутр. справ), посол Гжендзельскі, пос. Наврoцкі (віцемаршалок Понятовскі взиває бесідника до порядку. Роздаються оклики: Шубравець!) Таких інституцій є ще багато і тому домагаємося, щоби постанову про парцеляційні інституції скреслити. На основі законопроєкту землю мають одержати посесори, офіціялісти, жовніри, абсольвенти рільничих шкіл і сини обшарників; про малоземельних і безземельних нема там бесіди. Певно, що земля належиться заслуженим жовнірам, але на сто таких жовнірів випадає звичайно 90 генералів і вищих офіцерів, а рядових дуже мало. Закон лишає дотеперішним власникам 180 гектарів і усуває то вимогами рільної культури, тимчасом та культура стоїть не дуже високо. Уряд п. Ґрабского прийшов з проєктом рільної реформи, оперлишись на багачах і на фільварочній службі, але уряд, що не опирається на широких народніх масах, повинен до 24-ох годин уступити. За дідичами і аз урядом пішли і деякі робітничі партії. Також ППС згодилася на урядовий проєкт за миску сочевиці. Колиб робітничі партії не згодилися на наші поправки, то будемо змушені зревідувати наше відношення до них. І Жиди йдуть за урядовим проєктом, та вони повинні зрозуміти, що не в дворі, а в селі є їх інтерес, бо вони з мужиків тягнуть останні животні соки. Колиб село остало без землі, то ми скоро постараємося, щоби всі Жиди виїхали до Палестини. Українські і білоруські партії підуть за нашими поправками, бо інтерес їх селян є той самий, що наш. Одначе ми не згодимося, щоби землі на „кресах" були розпарцельовані між Українців, бо населення на заході є більше чим на сході. За невдачу земельної реформи найбільше відповідальність спала би на „Пяста", який у своїм часі міг розгромщити велику власність, а сьогодня є її прихвостнем. Правда, пан Вітос говорив, що закон його не вдоволяє, одначе не дійшов до тої консеквенції, щоби той закон повалити.

Посол **Пащук** (комуністична фракція): Метою закону є усунути беззмельне і малоземельне населення від землі та закріпити на віки вічні інституцію обшарників. Закон є висловом польської імперіялістичної політики, взорованої на юнкерській Прусії. Одночасно є це столипінська земельна реформа, накинена подружнім трикутником: пястом, хієною і ППС. Ця політика переконає селян, що землю може посісти тільки той, хто її візьме силою. Селяне всіх національностей в Польщі в боротьбі за землю підуть в союзі з революційним пролетаріятом. Цей закон є звернений проти животних інтересів селян і тому в імени незалежної [illegible]ської партії, комуністичної фракції і білоруської селянсько-робітничої громади ставлять внесення, щоб перейти над законопроєктом до порядку дневного.

Посол ксьондз **Оконь** (радикальна хлопська партія): Міністер Ясінскі казав недавно на рільничому зїзді, що плуг є символом демократії. Ще боронються з фортеці Альгугари п. Стронскі з товаришами, але мури тої фортеці скоро розвалуться, як стіни Єрихону. Вистане порівнати господарку [illegible] з господаркою наприклад кн. Любомірского з Розвадова. Його маєток представляє собою образ руїни. Другий магнат граф Потоцкі з Ланьцута вславився (голоси: горілкою!) ще й тим, що в його замку була криївка славного [illegible] (пос. Ясінскі перериває). Недалеко вас, пане Ясінскі, є князь Сангушко, який в часі війни з большевиками чкурнув до Еспанії. Ще инший магнат граф Тишкевич у часі, коли батьківщина пропадала, [illegible] з двома иншими магнатами до Єгипту на польовання львів і тигрів. Один спроміж тих магнатів був тим, що програв у карти 50 тисяч долярів. Чи це не люде, що втратили розум? Такі люде мають право до землі? Закон про земельну реформу мусить бути відповідний і добрим, а не таким як цей, що є краще якимсь посміховищем ніж законом. Говориться про приватну парцеляцію під прапором держави. Але ось у люблинському воєвідстві є воєводою пан Москалевскі, а на просторі воєвідства займають маєтки графа Замойского, що був не так давно ще хлібодавцем Москалевского. Чи такий воєвода на правду примусить Замойского, такого пана, що каже як колись Радзівіл: Король у Варшаві пан, а я в Несвіжу пан.

Всяку працю треба заплатити. Польські хлопи працювали через вісім віків на обшарників і досі обшарники їм за ту працю не заплатили. А тому рільна реформа мусить бути переведена безпроволочно і без відшкодовання. Було в Польщі шість міліонів хлопів і коли два міліони працювало по 100 днів у році через 800 літ на панів, то рахуючи по 12 грошів за добу заплата повинна виносити 25 міліярдів золотих. Дуже дорого оплатили вони дотепер уже за цю землю заплатили. А врештою, як кажуть наші історики, земля з початку була хлопська, щойно пізніше прийшли рабівники-пани і [illegible]

ПРОФ. ІВАН ОГІЄНКО. 3)

Рідна традиція і мова.

Про правопис та вимову чужих слів.

(Продовження.)

Правда, в старі часи по Україні, особливо по великих містах її, напр. у Львові, жило досить і німців. Але були це переважно ремісники, що якогось особливого духового культурного впливу в нас не мали, — вони впливали переважно на нашу ремісничу номенклатуру. Але знову таки вплив цей був посередній, через мову польську, бо в Польщі тоді (напр. в Кракові) жило дуже багато німців, що шукали тут собі легкого заробітку. Безпосередній німецький вплив на нас був слабенький.

Мушу підкреслити тут ще одну річ. Читаючи українську актову мову за XVI–XVII століття та українські київські стародруки за XVII століття, бачимо там повно полонизмів, — польських слів та форм; так само повно там і чужих слів в польській формі. Скажемо, перечитайте „Актовыя книги Полтавскаго городового уряда XVII-го вѣка" (Чернигів, 1912 р., видав В. Модзалевський), — тут повно полонизмів, які занесли сюди секретарі, що часто були польського виховання. А перші стародруки київські так само повні полонизмів та чужих слів в польській формі, бож коло книг цих спочатку ходили в Києві переважно галичане, або люде, що вчилися в львівській школі, напр.: Єлисей Плетенецький, Захар Копистенський, Петро Могила, Памва Беринда, Степан Беринда, Лаврін Зизаній і др. Звичайно, все це, як чуже та принесене, скоро минулося на Україні, коли тільки спинився безпосередній польський вплив.

Найважнішою річчу в справі позичання чужих слів, як я вище казав, єсть встановлення певних принципів цього позичання. Довга праця над долею нашої мови привела мене до переконання, що в справах позичених слів лише ось ці два головні принципи можуть бути для нас до певної міри корисними й міцними: 1) націоналізація позичених слів, і 2) додержання при всіх позичаннях своєї рідної традиції.

Кожний культурний нарід в світі, позичаючи собі слова з іншої мови, непремінно пристосовує їх до законів своєї власної мови, своєї власної фонетики, цеб-то націоналізує їх. Незмінним до певної міри остається лише пень чужого слова, — все інше підпадає націоналізації: націоналізуються закінчення (напр. гімназія, гр. γυμνάσιον), націоналізується вимова окремих звуків (пор. митрополит, школа, ланцюг), націоналізується рід (напр. алфавит м. р., хоч. лат. alphabetum с. р.). Правда, у деяких народів було бажання (а подекуди й тепер воно єсть) зберігати позичені слова в повній чужій формі. Може й нам так робити? Але це бажання занадто трудне й мало здійснене хоч би й з таких міркувань: 1) Форму якої саме мови зберігати, бож часто маємо одне слово в багатьох мовах. 2) Сюди непремінно уміряться політичні стосунки з тим народом, форму якого зберігаємо, а стосунки ці тепер так часто міняються (пор. напр. зріст на Україні германофільства та франкофобства за останній час), і 3) Для школи, особливо нижчої (цеб-то загальної), і для широкого загалу читачів ці слова в чужій формі стали б китайською грамотою, бо ж не всі вміли б добре прочитати в чужій формі написаного слова. Ось тому, особливо за останній час, скрізь звичайно націоналізують або пильнують знаціоналізувати форму позичених слів.

Через все це першою основою при позичанні слів має бути для нас: *Кожне чуже позичене слово повинно націоналізувати*, цеб-то пристосувати його до всіх відповідних фонетичних та морфологичних вимог своєї рідної мови, без потреби не оглядаючись на мову чужу, звідки прийшло слово. Наша українська мова, що має вже тисячу літ свого літературного життя, споконвіку вже міцно дотримується головного цього правила: таким чином, скажемо, такі слова перетворюються в нас в матерію, ми само знаціоналізовані: Хома, кума, Евангеліє, цегла, вага і тисячі т. і.

Звичайно націоналізуючи якесь нове чуже слово, мусимо оберігати його від вульгаризації. Простий нарід наш, не розуміючи чужого слова, часто перекручує його, наближаючи до якогось рідного слова (часом дуже влучно, напр. [illegible] або [illegible]лоплан зам. аероплан), або [illegible]щуючи вимову його, напр. [illegible]обахта (гауптвахта) і т. ж. [illegible]ти в літературній мові таких перекручених форм безумовно не [illegible]жна (багато таких форм [illegible] до Словника під ред. Б. Грінченка і [illegible] а звідси вони потроху йдуть [illegible] мови літературної, хоч Словник цей — словник живої української мови, а не мови літературної *).

(Докінчення буде.)

*) Безумовно не слід писати [illegible] *[illegible]медний, кумпанія* (треба: [illegible] медний, компанія), не писати й [illegible] жух, хоч так часто й [illegible] ли, а нас ненаголошене *О* [illegible] же як *У*.